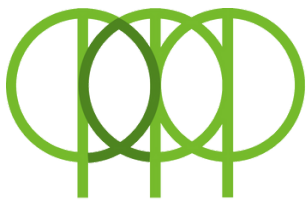

Jaarverslag 2023

Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut

INHOUD

Voorwoord	3
Profiel	4
Bijeenkomsten	5
Onderwijs	7
Publicaties	12
Onderzoek	15
Nieuwe website	19
Financieel jaaroverzicht	20
Organisatie	23
Contact	25

Voorwoord

Beste lezer,

We kijken dankbaar terug op het jaar 2023. Vanuit het Lindeboom Instituut hebben we een veelheid aan activiteiten ontplooid, waar waarbij een breed netwerk van partners betrokken is.

De ontwikkelingen in onze cultuur, de vraagstukken waar we voor staan en de waarden die hiermee gemoeid zijn geven steeds weer de noodzaak aan voor een instituut als het onze.

We zijn dankbaar voor het vertrouwen dat in ons is gesteld. In het bijzonder zijn we onze donateurs en de consortiumpartners dankbaar, die ons werk financieel mogelijk maken. Daardoor konden we ook afgelopen jaar weer bijdragen aan de doordenking van medische-ethische vraagstukken vanuit christelijk perspectief.

Dirk van Schepen, bestuursvoorzitter

Profiel

MISSIE EN VISIE

Het Lindeboom Instituut wil medisch-ethische vraagstukken vanuit christelijk perspectief doordenken. Hiermee levert het Lindeboom Instituut een onmisbare bijdrage aan het maatschappelijk debat en ondersteunt zorgverleners, zorgvragers en beleidsmakers bij visievorming op ethische en levensbeschouwelijke thema's in de zorg.

Bijeenkomsten

De bijeenkomsten in 2023 waren vooral verbonden aan de lindeboom leerstoel: het afscheid van Henk Jochemsen en de inauguratie van Stef Groenewoud.

Inauguratie Stef Groenewoud

Op vrijdag 2 juni sprak Stef Groenewoud zijn inaugurele rede uit. Ter gelegenheid van deze inaugurele rede is er op vrijdagochtend een symposium georganiseerd met als thema “de Zorgende gemeenschap.” De oratie, die werd gehouden in de Janskerk te Utrecht, had de titel: “Waar je woont is hoe je sterft: Ethische reflecties op recht(v)(w)aardige zorg rond het levenseinde.”

Het Lindeboom Instituut heeft Stef Groenewoud per 1 september 2022 als bijzonder hoogleraar Ethiek van de zorg aan de Theologische Universiteit Utrecht benoemd. Daarnaast is hij als gezondheidswetenschapper en ethicus verbonden aan IQ Healthcare, een onderdeel van het Radboudumc en een wetenschappelijke afdeling die zich inzet voor kwaliteitsverbetering binnen de zorg.

Afscheidsrede Henk Jochemsen

Op vrijdag 10 februari 2023 heeft prof. dr. ir. Henk Jochemsen zijn afscheidsrede als bijzonder hoogleraar aan de Theologische Universiteit Utrecht gehouden. Hij was bijzonder hoogleraar aan de VU van 1998-2009 en aan de TU Utrecht in 2020-2022. Hij is tevens directeur geweest en heeft verschillende publicaties geschreven voor de Stichting.

Prof. Jochemsen gaf tijdens de samenkomst een afscheidscollege getiteld: “Naar een hermeneutische benadering van ethiek van nieuwe technologieën in de geneeskunde”.

Onderwijs

LINDEBOOM LEERSTOEL

Het Lindeboom Instituut wil door middel van onderwijs aan studenten, professionals en geïnteresseerden vorming bieden.

De bijzondere leerstoel Ethiek van de Zorg aan de Theologische Universiteit Utrecht is ingesteld door Stichting Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut. De leeropdracht van deze leerstoel behelst het vanuit christelijk perspectief doordenken van medisch-ethische en zorgethische vraagstukken.

Naast het onderwijs vanuit de leerstoel is er ook onderwijs gegeven aan professionals middels de leergang Zorgethiek.

Lindeboomleerstoel

Prof. dr. Stef
Groenewoud

ONDERWIJS

Er is zowel nieuw onderwijs ontwikkeld (3 vakken) als onderwijs gegeven; in totaal volgden 20 studenten deze 3 vakken:

De minor “Inleiding Medische Ethiek” (sep – half okt; 2,5 EC) voor studenten geneeskunde, biomedische wetenschappen, gezondheidswetenschappen en andere geïnteresseerde en gemotiveerde studenten. (dit is 2x gegeven)

De keuzemodule Ethiek van de Gezondheidszorg (half okt – dec; 6 EC) voor theologiestudenten in de Master Identiteit, Ethiek en Samenleving vanuit Christelijk Perspectief (jan – mei; staat gelijk aan 6 EC) voor werkers in de gezondheidszorg.

UITGEVOERD ONDERZOEK

In het kader van de oratie op 2 juni is uitgebreid studie gemaakt van geografische variatie in de zorg rond het levenseinde als ethisch probleem. Het Normatieve praktijkmodel en de beginselen van het Katholiek Sociaal Denken zijn onderzocht als mogelijke denkkaders voor het oplossen van ongewenste regiovariatie.

MAATSCHAPPELIJKE IMPACT

Er zijn bijdragen geleverd aan symposia, er is 1 symposia zelf georganiseerd en er werd opgetreden in media (dagbladen, radio, TV)

Podcast, TV en Radio:

Family7 (2023). "Uitgelicht: Stef Groenewoud over toename euthanasiecijfers."

Kranten:

- Reformatorisch Dablad, 2022. Christelijke zorg is gemeenschappelijk goed. Reformatorisch Dagblad. Apeldoorn, Erdee Media Groep.
- Nederlands Dagblad, Groenewoud, A.S. en Boer, T.A. 27 september 2022. Een christelijke zorgverzekeraar is iets dat je moet koesteren.
- Nederlands Dagblad. Zuurman, H.L. 2 juni 2023. Artsen zijn soms euthanasie-moe. Amersfoort.
- Reformatorisch Dagblad. Groenewoud, A.S. 11 juni 2023. Waar je woont is hoe je sterft? Apeldoorn, Erdee Media Groep.
- Refdag, 30 september 2023. Groenewoud: Onderken eindigheid van leven en portemonnee. Door: H. Klein-den Hertog 30 september 2023
- Refdag, 27 oktober 2023 Groenewoud, A.S.: Denk niet te snel dat ander jouw Bijbelse principes niet deelt. Prof. dr. Groenewoud: Denk niet te snel dat ander jouw Bijbelse principes niet deelt (rd.nl)
- Refdag, 20 november 2023. "Mens is geschapen naar Gods beeld en dús beschermwaardig"
- Nederlands Dagblad: idem. 'De mens is geschapen naar Gods beeld en is dús beschermwaardig'

OVERIGE ACTIVITEITEN

- De Zorgende Gemeenschap. Symposium ter gelegenheid van de inauguratie van Stef Groenewoud. _
- Oratie 2 juni 2023. Waar je leeft is hoe je sterft. Ethische reflecties op recht(v) (w)aardige zorg rond het levenseinde.
- WI Christen Unie, 27 oktober over Goede zorg rond het levenseinde
- CU afdeling Zutphen, 2 november. De verouderende samenleving en de zorg van de toekomst
- HET Zorgcongres, Nijkerk, 8 november. Grenzen aan de zorg?

WETENSCHAPPELIJKE PUBLICATIES

- Graafland, W., A.S. Groenewoud et al. (2023). "Challenges in pastoral care practice in euthanasia: A concept mapping study among Dutch protestant pastors." *Death Stud*: 1-11.
- Tros, W., Groenewoud, A.S. et al. (2022). "Actual timing versus GPs' perceptions of optimal timing of advance care planning: a mixed-methods health record-based study." *BMC Prim Care* 23(1): 321.
- Tros, W. Groenewoud, A.S., et al. (2022). "General practitioners' evaluations of optimal timing to initiate advance care planning for patients with cancer, organ failure, or multimorbidity: A health records survey study." *Palliat Med* 36(3): 510-518.
- Groenewoud, A.S. (2023). "Waar je woont is hoe je sterft. Ethische reflecties op recht(v)(w)aardige zorg rond het levenseinde". Oratie TU Kampen | Utrecht. 2 juni te Utrecht.
- Tros, W., A.S. Groenewoud et al. (2023). "Is de timing van proactieve zorgplanning optimaal in de praktijk?" *Huisarts en Wetenschap* augustus 2023: 1-5.
- Verstegen P.M.B., Kole J.J.J., Groenewoud A.S., van den Hoogen F.J.A. Virtues in Competency-Based Assessment Frameworks: A Text Analysis. *Perspect Med Educ*. 2023 Oct 19;12(1):418-426.
- Graafland W., Pleizier T.T.J., Boer T.A., Groenewoud A.S. Challenges in pastoral care practice in euthanasia: A concept mapping study among Dutch protestant pastors. *Death Stud*. 2023;47(10):1104-1114.
- Groenewoud, A.S., Westert, G.P. & Boer, T.A. Understanding regional variation in euthanasia using geomedical frameworks: a critical ethical reflection. *Res Health Serv Reg* 2, 19 (2023).

Leergang Ethiek van de Zorg

Initiatiefnemers van de leergang zijn het Prof. dr. G.A. Lindeboominstituut, de Lindeboomleerstoel (Theologische Universiteit Utrecht) en de Christelijke Hogeschool Ede. De organisatie is in handen van Weetwatjegeloof.nl en Permanente Educatie Predikanten van Theologische Universiteit Kampen | Utrecht. Deze leergang is gericht op professionals in de zorg.

In de leergang rustten we professionals toe om ethische dilemma's in de zorg te identificeren en analyseren, en ze met vertrouwen in hun eigen organisatie aan de orde te stellen.

De leergang had acht cursusdagen: colleges, casuïstiek, supervisie en intervisie. Er waren 12 deelnemers.

Publicaties

Het onderzoek van het Lindeboom Instituut resulteert in verschillende publicaties, gericht op academici, professionals, studenten en geïnteresseerden.

Lindeblad

Het **Lindeblad** is de papieren nieuwsbrief van het Lindeboom Instituut. Hierin leest u een overzicht van onze activiteiten en artikelen over medisch-ethische kwesties.

Het Lindeblad verschijnt twee keer per jaar en ging in 2023 naar meer dan 1055 adressen.

Lindeboomreeks

De Lindeboomreeks is een serie boeken voor een breed, geïnteresseerd publiek. Daaronder vallen bijvoorbeeld personen die werkzaam zijn in de gezondheidszorg, het pastoraat en het onderwijs. In 2023 verscheen er geen nieuw deel in de reeks.

Onderzoek

Het onderzoek van het Lindeboom Instituut resulteert in verschillende publicaties, gericht op academici, professionals, studenten en geïnteresseerden.

Start promotieonderzoek naar euthanasie en regiovariatie

Dit academiejaar is Wieke Ligtenberg onder begeleiding van prof. dr. Stef Groenewoud en prof. dr. Theo Boer gestart aan een promotieonderzoek over regiovariatie bij euthanasie.

In dit project wordt verdiepend onderzoek gedaan in regio Doetinchem en Alkmaar, om de couleur locale van de euthanasiepraktijk in deze gebieden in kaart te brengen. Verder wordt er gewerkt aan de verzameling en bundeling van ervaringsverhalen van huisartsen met euthanasie. Ten slotte volgt er een ethische duiding van het fenomeen geografische verschillen in de euthanasiepraktijk.

De volgende resultaten zijn inmiddels geboekt:

- CMO aanvraag met onderzoeksprotocol goedgekeurd door METC (CMO) UMCU
- Start gemaakt met scoping review “Ervaringen van (huis)artsen met euthanasie”
- Werving (huis)artsen voor het indienen van ervaringsverhalen gestart
- Team compleet (met naast Wieke en Stef ook Theo Boer, Cor Spreeuwenberg en Maria vd Muijsenbergh)

Onderzoeksvoorstellen en voorbereidingen

Gesprekken zijn gevoerd met: Pro Life Zorgverzekeringen, Pro Life Zorgvoorzieningenfonds, Noaber Foundation, St. Pieter van Foreest, St. Zonneweelde, CvB TU Utrecht, PThU, NPV en ZonMW.

Er is een drietal onderzoeksvoorstellen uitgewerkt: één projectidee is ingediend bij ZonMW en één 4-jarig promotieonderzoek is gefinancierd door enkele van bovenstaande partners en één voorstel is gereed gemaakt voor indiening (begin sep 2023) bij De christelijke zorgverzekeraar:

- Promotieonderzoek voor 4 jaar (€465.000,-) bestaande uit twee delen:
 1. § Verdiepingsstudie in twee regio's naar verschillen in aanpak zorg rond het levenseinde.
 2. § Onderzoek naar ervaringen huisartsen met euthanasie, leidend tot oa. een verhalenbundel zoals "Leven met Euthanasie".
- Advance Care Planning (ACP) en Geestelijke Verzorging (GV): Een onderzoek en interventie op het gebied van vroegtijdige planning van de zorg rond het levenseinde onder/voor zowel de christelijke achterban als voor geestelijk verzorgenden, vrijwilligers en mantelzorgers. Betreft een project van 3 jaar. Financiële steun voor dit project wordt verleend door De christelijke zorgverzekeraar.

Onderzoeksnetwerk ‘Cultuur van het Leven’

Het Lindeboom Instituut coördineert het onderzoeksnetwerk Cultuur van het Leven waar de Christelijke Hogeschool Ede, Eleos, ForumC, Lelie zorggroep, de NPV, Pro Life Zorgverzekeringen, Reliëf, Schreeuw om Leven, de Theologische Universiteit Utrecht en de VBOK bij zijn aangesloten. Deze bundeling van kennis en ervaring wordt ingezet voor brede vorming in het onderwijs en om een goed onderbouwd geluid te laten horen in het publieke en politieke debat.

Een van de thema's in dit onderzoeksnetwerk is 'omgaan met maatschappelijke weerstand.' Veel christelijke organisaties hebben te maken met "framing" door partijen die het oneens zijn met de organisaties over ethische vraagstukken, vaak rondom levensbegin. Hoe ga je communicatief, creatief en verrassend om met framing? Naar aanleiding van een concrete casus is in juli 2022 intervisie gevoerd. Tijdens een vervolgssessie is in februari 2023 nagedacht over te onderscheiden manieren waarop christelijke organisaties zich presenteren en hoe zich dit verhoudt tot framingsvraagstukken.

Een ander belangrijk thema is 'menselijke waardigheid'. De verschijning van het Lindeboomrapport 'Goede zorg rond het levenseinde', leidde bij Sallux, een christelijke Europese politieke denktank, tot vragen over het gebruik van het begrip 'menselijke waardigheid' binnen Europa. Zelfbeschikking lijkt bepalend te zijn geworden voor de invulling van het begrip *menselijke waardigheid*. Er lijkt een zoektocht te zijn ontstaan naar de balans tussen menselijke waardigheid als relationeel wezen en autonomie. De voorlopige hoofdvraag luidt: Hoe wordt door de Europese overheid het begrip menselijk waardigheid als uitgangspunt genomen en hoe kan dit begrip binnen Europa beter worden benut als gezamenlijk uitgangspunt voor ethisch geladen vraagstukken, wet- en regelgeving?

Nieuwe website

In 2023 zijn we gestart met het ontwerpen van een nieuwe website. De oude website was sterk verouderd en voldeed niet meer aan de wensen die we hadden voor de mogelijkheden en veiligheid van de site.

Daarom hebben we een nieuwe website kunnen maken. In het najaar van 2023 stond deze online.

Financieel jaaroverzicht

Op de volgende pagina's kunt u de staat van baten en lasten en de balans vinden van het Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut.

Opvallend is de grote stijging van giften en projectbijdragen. Dit is met name te verklaren uit projectbijdragen, vanwege het omvangrijke projectonderzoek over regionale verschillen in de euthanasiepraktijk, waarvoor een fulltime promovenda in dienst is en waaruit ook een dag per week van de hoogleraar wordt gefinancierd. Tegelijkertijd zien we ook een stijging van de algemene giften en de consortiumbijdragen.

Er is in 2023 een positief resultaat van €15.989. Dit positieve resultaat is met name te verklaren door projectopbrengsten die in 2023 zijn ontvangen en die pas in 2024 worden besteed (ter hoogte van ruim 20k). Deze opbrengsten zijn daarom ondergebracht in het bestemmingsfonds voor projecten.

De mutatie van de continuïteitsreserve van €-5.489 geeft een reëler beeld van het werkelijke resultaat. Het tekort kan worden verklaard doordat een van de onderzoeksprojecten later startte dan beoogd, terwijl er al wel kosten waren gemaakt. De meerkosten hiervan zijn deels gecompenseerd door hogere projectopbrengsten en consortiumbijdragen.

De complete jaarrekening is te vinden op onze website www.lindeboominstituut.nl.

Staat van baten en lasten

Baten	2023	2022
Giften, project- en consortiumbijdragen en	€151.627	€66.333
Overige baten	€101	-
Totaal baten	€151.728	€66.333
Lasten		
Directe kosten leerstoel en projecten	€75.168	€42.698
Directe kosten overige activiteiten	-	€335
Overige personeelskosten	€9.293	-
Beheers- en administratiekosten	€6.239	€6.444
Algemene kosten	€40.264	€30.984
Publiciteits- en communicatiekosten	€4.775	€5.094
Totaal lasten	€135.739	€85.555
Resultaat boekjaar	€15.989	€-19.222

Balans

ACTIVA	31-12-2023	31-12-2022
Debiteuren	€35.000	€6.651
Overige kortlopende vorderingen	€5.889	€7.267
Liquide middelen	€153.809	€83.757
Totaal activa	€194.698	€97.675
PASSIVA		
Continuïteitsreserve	€60.333	€65.822
Bestemmingsreserve Platform	-	-
Bestemmingsfonds projecten	€21.478	-
Crediteuren	€26.530	€3.888
Overige kortlopende schulden	€86.357	€27.965
Totaal passiva	€194.698	€97.675

Organisatie

WIE ZIJN WIJ

De dagelijkse activiteiten worden uitgevoerd door de medewerkers van het bureau, gevestigd in Utrecht. Het bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van en controle op de uitvoering van het beleid.

Bureau

Het bureau is gevestigd in aan de Plompetorengracht 1 te Utrecht. De volgende personen zijn werkzaam op het bureau:

- Dr. Teunis Brand (directeur)
- Marieke Haan (bureaumanager)
- Tabitha Moes MA (communicatiemedewerker)

Bestuur

Het bestuur werd in 2023 gevormd door de volgende leden:

- Dirk van Schepen MA (voorzitter)
- Jan van Ginkel RA (penningmeester)
- Dr. Wout Bisschop (secretaris)
- Prof. dr. ir. Aart Nederveen
- Henk Jongbloed MSc (afgetreden in juli 2023)
- Drs. Annemiek van Woudenberg (afgetreden eind 2023)

In januari 2024 is dr. Jan Gooijer toegetreden tot het bestuur.

Consortium

Het Prof. dr. G.A. Lindeboom Instituut wordt ondersteund door een consortium van partners die structureel bijdragen aan de instandhouding van de leerstoel.

Het volgende organisaties maken deel uit van het consortium:

- > De christelijke zorgverzekeraar.
- > CuraMare
- > Lelie zorggroep
- > De Nederlandse Patiënten Vereniging.
- > De Reformatorisch Maatschappelijke Unie
- > De Theologische Universiteit Utrecht
- > VBOK/Siriz

Naast deze partners zijn er goede contacten met vele andere organisaties, waarmee in sommige gevallen op projectbasis wordt samengewerkt.

Denkt u na over samenwerking met het Lindeboom Instituut en wilt u de mogelijkheden verkennen? Neem dan contact op met ons. We gaan graag met u in gesprek.

Contact

Adres: Plompetorengracht 1
3512 CA Utrecht
T: (033) 43 28 288
E: info@lindeboominstituut.nl
Rek.nr: NL47 INGB 0003 8057 45

